

питання наявного досвіду методичного забезпечення театральних технологій всебічного формування школярів, що використовувалися педагогами ХХ ст.

Література

1. Алянский С. Эстетическое воспитание: Третий период // Путь просвещения. – 1922. – №3. – С. 37 – 70.
2. Бех І.Д., Вознюк О.В., Левківський М.В. Деякі аспекти нової виховної парадигми (в контексті творчості А.С. Макаренка) // Педагогіка і психологія. – 2001. – №1. – С. 5-17.
3. Герцык А. Искусство в жизни ребенка // Русская школа: общепедагогический журнал для школы и семьи. – СПб., 1905 г. – № 1. – январь. – С. 72 – 77.
4. Іванців Г. Український дитячий та шкільний театр // Книгаль. – 1919. – Ч. 23-26. – С. 1677 – 1679.
5. Мамонтов Я. Естетизація людини // Сучасні проблеми педагогічної творчості: Ч.1.: педагог митець. – Харків: Держ вид-во України, 1922. – С. 25-33. (80 с.)
6. Острогорський Віктор Письма об эстетическом образовании. – М., 1908. – 77 с.

ПРОБЛЕМИ ТОНАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ В НАВЧАЛЬНОМУ НАТЮРМОРТІ

Дмитренко В. В.

Криворізький державний педагогічний університет.

Анотація. У статті розглянуто питання використання методу уявної заміни предметів складної форми комбінацією простих геометричних тіл, з метою знаходження межі світлотіні на поверхні побутових предметів, під час малювання навчальних натюрмортів.

Ключові слова. натюрморт, предмети побуту, геометричні тіла, межа світлотіні.

Анотация. В статье рассмотрен вопрос использования метода мысленной замены предметов сложной формы комбинацией простых геометрических тел, с целью нахождения границы светотени на поверхности бытовых предметов, во время рисования учебных натюрмортів.

Ключевые слова. натюрморт, предметы быта, геометрические тела, граница светотени.

Annotation. In the article the considered question of the use of method of imaginary replacement of the articles of compound form by combination of simple geometrical bodies, with the purpose of finding of border of chiaroscuro on the surface of domestic objects, during drawing of educational still lifes.

Keywords: still life, domestic objects, geometrical bodies, border of chiaroscuro.

Постановка проблеми. Під час практичного малювання навчальних натюрмортів, складених з побутових предметів, однією із задач, що стоїть перед студентами є пластичне моделювання форм предметів за допомогою світлотіні. В ході вирішення цієї задачі виникає проблема знаходження лінії межі світлотіні на поверхнях предметів побуту. В наявній навчальній літературі з малюнку та живопису питання моделювання форм засобами світлотіні розглядається досить широко, але в питанні знаходження та побудови лінії межі світлотіні існує пробіл. В зв'язку з цим є відкритим питання розробки методу побудови межі світлотіні на поверхні складних форм, якими є побутові предмети.

Робота виконана у контексті програми НДР – Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових робіт останнього часу, що мають відношення до даних питань можна виділити публікації: В. П. Авраменка, К. Н. Аксенова, Г. В. Біди, М. М. Ростовцева, А. В. Триसेлева і деяких інших дослідників. У цих роботах розглядається питання тонового моделювання малюнка, але не зосереджується увага на побудові лінії межі світлотіні на поверхні предметів під час їх моделювання тоном. Між тим, не виконавши вірної побудови межі світлотіні, практично не можливо успішно промодельовати тоном об'ємні форми побутових предметів.

Мета статті. Розробити методику побудови лінії межі світлотіні використовуючи метод приведення предметів складної форми до комбінації простих геометричних тіл.

Результати дослідження Натюрморт як навчальна постановка є провідним засобом одержання необхідних знань, вмінь та навичок під час практичних занять з малюнку, живопису та композиції на молодших курсах художньо-графічного факультету. Можливість групувати різні предмети, вибираючи їх з того багатства форм та матеріалів, що оточують нас і підбирати їх у відповідності з навчальними та творчими задачами робить його незамінним програмним завданням у навчальному процесі. Натюрмортна постановка є таким навчальним об'єктом, на прикладі якого з найбільшою повнотою відбувається засвоєння закономірностей зображення предметів на площині. В педагогічному навчальному закладі натюрморт набуває особливого значення і тому, що він є основним об'єктом зображення на заняттях в школі. [3.9]

Навколишній світ складається з безкінечно різноманітних комбінацій різних об'ємів, але всі ці об'єми в решті решт являють собою комбінацію простих геометричних тіл (куб, куля, циліндр, призма тощо). Навіть фігура людини, її голова, руки є складними об'ємами, в основі яких ми знову знайдемо комбінації простих геометричних тіл: куба, кулі, циліндра тощо. [1.28]

Ясне уявлення про конструкцію предмета, розміщення його поверхонь у просторі по відношенню до джерела світла і того хто малює – необхідна умова для правильної передачі в малюнку його об'єму та форми. Уявляючи в основі будови складних форм сполучення геометричних тіл, одержуємо можливість вірно зрозуміти конструкцію, перспективне скорочення натури її тривимірність, розміщення в просторі та площу, яку займають в плані їх основи.

В зв'язку з цим основою для вивчення принципів побудови і пластичного моделювання усіх форм, що існують важливим є здобуття знань та вмінь практичної побудови та моделювання засобами світлотіні простих геометричних тіл. Малюючи геометричне тіло, неможна обмежуватися тільки його зовнішнім контуром потрібно добре уявляти собі не тільки те, що знаходиться в полі зору, але і невидимі, закриті чим не будь частини предметів; потрібно не змальовувати, а будувати геометричну форму, попередньо з'ясувавши основний принцип об'ємної побудови. Під час аналізу будови геометричних тіл бажано скористатися різними допоміжними лініями. Це будуть осьові лінії, якщо форма симетрична. Лініями, що уточнюють перспективне положення форми, можуть бути різні контрольні вертикалі та горизонталі. Для того щоб проконтролювати правильність побудови геометричної форми, необхідно легкими лініями позначити невидимі грані форми, промальовувати геометричну форму немовби наскрізь. Такий метод відтворення геометричних форм – за допомогою контролюючих ліній – гарантує правильність їхньої побудови. [1.29]

Засвоєння правил зображення простих геометричних тіл буде слугувати міцною базою не лише в побудові більш складних за формою предметів але і у вирішенні світлотіньових задач під час їх пластичного моделювання тоном.

Засобами рішення світлотіньових задач в малюнку є тушування та штриховка, за допомогою яких виявляють об'ємність предметів. Переходи від світла до тіні на сторонах багатогранників мають різкі переломи на ребрах і тут не виникає проблеми знаходження компонентів світлотіні. На тілах обертання відбувається поступовий, не завжди зрозумілий початківцям, перехід від світла

до полу тонів, потім до тіні і далі до рефлексів. Щоб виконувати тональне моделювання об'ємної форми засобами світлотіні, необхідно чітко уявляти де і який компонент світлотіні на поверхні предмета розміщений, яку він має форму, яку частину поверхні предмета займає.

Під час виконання практичних завдань на заняттях з малюнку, а саме розпочинаючи тональне моделювання натюрмортів, початківці стикаються з проблемою знаходження межі світлотіні на побутових предметах обертальної форми. В даному випадку під межею світлотіні ми маємо на увазі умовну лінію, що лежить на поверхні предмета і відділяє “велике” світло від “великої” тіні. Не маючи достатніх навиків в малюванні і не розуміючи об'ємну форму в просторі, учні не можуть зрозуміти, як розміщується межа світлотіні на поверхні предмету залежно від його форми і напряму освітлення. На їхніх малюнках лінія межі світлотіні не лежить на поверхні предмету, не повторює його форму. Якщо подивитися на рисунки початківців, то можна помітити, що малюючи предмет з різних точок зору, всі вони малюють межу світлотіні практично в одному і тому ж місці на поверхні предмету, притому, що по відношенню до предмета, що зображується одні учні розташовані з боку світла, інші практично в контражурі, а треті десь посередині. Після правки малюнка викладачем учні продовжуватимуть виконувати малюнок, але якщо пересадити їх на нове місце, вони знову не зможуть зрозуміти і знайти де і як розміщується межа світлотіні на поверхні предмета.

Для того, щоб навчитися вирішувати цю задачу, студентам потрібно використовувати метод приведення складних по формі предметів до сполучення простих геометричних тіл, на яких не важко знайти межу світлотіні. Будь-який побутовий предмет складної обертальної форми можна уявити як предмет, що складається з геометричних тіл обертання – циліндра, конуса, кулі або тора. Такий аналітичний розбір дасть студенту можливість правильно зрозуміти форму і вірно зобразити всі необхідні компоненти світлотіні на поверхні будь-якого предмета.

Розглянемо, де виникає межа світлотіні на простих геометричних тілах обертання і як змінюється розташування лінії межі світлотіні на поверхні залежно від зміни розташування джерела світла (вище за предмет, нижче за предмет, правіше, лівіше). Зрозуміло, що лінія межі світлотіні розділяє освітлену і тіньову поверхні предмета і в залежності від зміни місцеположення джерела світла по відношенню до предмета її розміщення на поверхні та зовнішній вигляд повинні змінюватися.

Якщо ми будемо змінювати висоту розміщення джерела світла, не міняючи його положення в горизонтальній площині по відношенню до *циліндра*, то це ніяк не впливає на розташування межі світлотіні на зовнішній бічній поверхні циліндра, а лінія падаючої тіні на внутрішній поверхні, якщо циліндр відкритий, переміщується по висоті з переміщенням по висоті джерела освітлення. В той же час зміна висоти розміщення джерела світла впливає на місцеположення межі світлотіні на бічній поверхні *конуса*. На конусі з вершиною зверху, з підняттям джерела світла вгору межа світлотіні зміщується в сторону тіні і площа тіні зменшується, а при опусканні джерела світла межа світлотіні переміщується в сторону світла і площа тіні збільшується. На перевернутому конусі з вершиною донизу все відбувається навпаки.

Якщо ми уявимо складне об'ємне тіло що складається з поєднаних між собою в основах циліндра і двох конусів зверху та знизу, то можемо звернути увагу на те що лінії межі світлотіні на бічних поверхнях конусів та циліндра не поєднуються між собою. Щось близьке до поєднання можливе лише в одному випадку коли джерело світла знаходиться на одній горизонтальній осі з уявним тілом. В більшості ж випадків цього не відбувається і зі збільшенням відстані між джерелом світла і горизонтальною віссю складного тіла розходження між лініями межі світлотіні на циліндрі та конусах збільшується. Розуміння цього явища дуже важливе оскільки значна частина побутових предметів має в своїй конструкції сполучення циліндрів та конусів.

Зі зміною висоти джерела світла відносно положення *кулі* змінюється і розміщення межі світлотіні на її поверхні. Не помічаючи цього початківці, які

не мають досвіду, малюють межу світлотіні в якомусь для них зручному місці, що не має ніякого відношення до напрямку освітлення. В даному випадку треба розуміти, що якщо заключити лінію межі світлотіні в площину, а на кулі лінія межі світлотіні буде в формі кола, то ця площина завжди буде перпендикулярна напрямку променів світла.

Під час малювання слід уважно проаналізувати де на поверхні тіла обертання буде знаходитись межа світлотіні в залежності від взаємного розміщення тіла обертання, джерела світла і того хто малює (світло за студентом, перед ним, світло збоку). Тут учень повинен звернути увагу на те, чого більше на поверхні тіла він може бачити зі свого місця: світла чи тіні і на скільки більше. Тобто, необхідно проаналізувати пропорційні відношення освітленої та тіньової площин поверхні тіла.

Зрозумівши закономірності взаємозв'язку між розміщенням джерела світла і межею світлотіні на поверхні простих геометричних тіл обертання, зможемо будувати лінію межі світлотіні на побутових предметах складної форми. Для прикладу візьмемо глиняній глечик. Якщо проаналізувати його об'єми, то можна уявити глечик складеним з циліндра та декількох конусів, або циліндра, кулі і декількох конусів. Після цього легко побудувати лінію межі світлотіні на його складній об'ємній формі, побудувавши лінії меж світлотіні на кожному окремому простому геометричному тілі, а потім об'єднавши їх в одну лінію.

Під час малювання лінії межі світлотіні за допомогою запропонованої методики в деяких місцях виникають різкі, схожі на сходи, переходи, яких немає на реальному предметі. Слід розуміти, що подібний результат виникає через те, що ми максимально зменшили кількість простих геометричних тіл з яких складається предмет, для простоти малювання. Тому необхідно вирівняти всі переходи, схожі на сходи, в тих місцях де їх не має, провівши плавну лінію маючи на увазі, що переходи схожі на сходи зменшувались би в розмірі тим більше, чим більшою була б кількість простих геометричних тіл з яких би ми конструювали наше складне тіло.

Висновки. Використання даного методу знаходження та побудови межі світлотіні дозволить учням знаходити велику тінь і велике світло на тілах любой форми при любому напрямі освітлення, під час малювання навчальних натюрмортів складених з предметів побуту.

Для більшої наочності на уроках малювання можна виготовити об'ємні моделі простих геометричних тіл з яких можна було б скласти в різних комбінаціях різні складні об'ємні фігури для вивчення запропонованої методики.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Крім проблеми знаходження лінії межі світлотіні на поверхні складних предметів під час тонового моделювання їх форми існує і проблема знаходження площі та форми полу тіні і світла на освітленій частині поверхні. Використовуючи запропонований вище метод, слід проаналізувати його можливості для вирішення згадуваної проблеми.

Література:

1. Аксенов К. Н. Рисунок. М., Плакат. 1987. – 192 с., ил.
2. Беда Г. В. основы изобразительной грамоты. М., Просвещение. 1981. – 239 с., ил.
3. Изобразительное искусство. 1 курс. Учебно-методическое пособие. Под ред. Унковского А. А. м., Просвещение. 1985. – 120 с., ил.
4. Пучков А. С. Методика работы над натюрмортом. М., Просвещение. 1982. – 160 с., ил.
5. Ростовцев Н. Н. Академический рисунок. М., Просвещение. 1973. – 303 с., ил.
6. Ткач Д. И. Архитектурное черчение. Киев. Будивельник. 1991. – 272 с., ил.
7. Школа изобразительного искусства. Вып. 2. Учебно-методическое пособие. Под ред. Йогансона Б. В. и др. М., Изобразительное искусство. 1988. – 160 с., ил.

КОЛЬОРОЗНАВСТВО В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Дутчак І. І.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Анотація. В статті розкрито особливості викладання кольорознавства у вищих педагогічних навчальних закладах у структурі ступеневої підготовки вчителя образотворчого мистецтва. Визначено основні завдання курсу і представлена програма.

Ключові слова. фахова підготовка, образотворче мистецтво, кольорознавство, живопис.

Анотація. Дутчак І.І. Цветоведение в структуре подготовки учителя изобразительного искусства. В статье раскрыты особенности преподавания цветоведения в высших педагогических учебных заведениях в структуре подготовки учителя изобразительного искусства. Определены основные задания курса и представлена программа.

Ключевые слова. профессиональная подготовка, изобразительное искусство, кольорознавство, живопись